

Menningar-, nýsköpunar- og háskólaráðuneyti

Reykjavík, 29. júlí 2026

Efni: Mál nr. S-112/2026 – Stjórnskipulag gagna

Hagstofa Íslands fagnar því að hafin sé vinna við innleiðingu reglugerðar Evrópuþingsins og ráðsins (ESB) 2022/868 um evrópskt stjórnskipulag gagna (Data Governance Act) í íslenskan rétt. Reglugerðin er mikilvægur þáttur í uppbyggingu sameiginlegs evrópsks gagnavistkerfis og markar nýjan áfanga í þróun gagnstjórnunar innan Evrópska efnahagssvæðisins. Markmið hennar er að stuðla að öruggri og ábyrgri miðlun og endurnotkun gagna og skapa skýrari umgjörð um nýtingu þeirra í þágu rannsókna, nýsköpunar og upplýstrar stefnumótunar. Reglugerðin snertir eitt mikilvægasta hagsmunamál samtímans, sem er að vel takist til við að leggja grunn að íslensku gagnahagkerfi, en samkeppnishæfni Íslands hvílir að verulegu leyti á gagnadrifnu þekkingar- og nýsköpunarhagkerfi, líkt og annars staðar í Evrópu. Farsæl innleiðing gagnastjórnunar er mikilvægt tækifæri til að nýta lítið notuð gögn hins opinbera og einkaaðila til verðmætasköpunar, uppbyggingar hugvits og framgangs vísinda.

Fyrir Hagstofu Íslands hefur þessi lagasetning sérstaka þýðingu. Framleiðsla opinberra hagskýrslna byggist í síauknum mæli á stjórnsýslugögnum frá öðrum opinberum aðilum. Gæði þeirra gagna, aðgengi að þeim og skýr umgjörð um nýtingu þeirra eru lykilforsendur áreiðanlegrar hagskýrslugerðar.

Hagstofa Íslands hefur í gegnum þátttöku sína í Evrópska hagskýrslukerfinu (ESS) fylgst náið með þeirri þróun sem átt hefur sér stað á sviði evrópsks gagnavistkerfis og gagnastjórnunar. Reglugerðin er mikilvægur þáttur í þeirri þróun og getur stutt við áframhaldandi eflingu gagnainnviða og samstarfs um örugga og ábyrga nýtingu gagna.

Reglugerðin tengist með beinum hætti lögbundnu hlutverki Hagstofu Íslands. Samkvæmt lögum um Hagstofu Íslands og opinbera hagskýrslugerð nr. 163/2007 gegnir stofnunin samhæfingarhlutverki á sviðið opinberrar hagskýrslugerðar og byggir framleiðslu opinberra hagskýrslna í síauknum mæli á stjórnsýslugögnum frá öðrum opinberum aðilum. Í því felst jafnframt náið samstarf við opinbera gagnahaldara um þróun stjórnsýslugagna þannig að þau nýtist sem best til hagskýrslugerðar. Reynslan sýnir að aukin gagnanýting byggist ekki eingöngu á auknu aðgengi að gögnum heldur einnig á góðum gagnagæðum, samræmdri skráningu, skýrum lýsigögnum og skýrri ábyrgð þeirra sem fara með gögnin. Á þessum grunni hefur Hagstofa Íslands byggt upp víðtæka reynslu og sérþekkingu á samþættingu stjórnsýslugagna, gæðastjórnun og öruggri meðferð gagna. Jafnframt hefur stofnunin unnið að þróun staðla og lýsigagna sem styðja við samræmda vinnslu og miðlun upplýsinga. Reynsla og sérþekking Hagstofu Íslands á þessu sviði getur nýst við áframhaldandi þróun gagnainnviða á Íslandi, óháð því hvaða stofnun eða stofnanir verða falin þau verkefni sem reglugerðin gerir ráð fyrir.

Innleiðing reglugerðarinnar felur í sér mikilvægt tækifæri til að efla gagnainnviði hins opinbera. Með skýrari umgjörð um aðgang, miðlun og endurnotkun gagna getur hún stuðlað að auknu samstarfi milli opinberra gagnahaldara, bættum gagnagæðum og samræmdri skráningu. Slík þróun auðveldar örugga endurnotkun gagna og mun ekki aðeins styðja við rannsóknir og nýsköpun heldur einnig styrkja opinbera hagskýrslugerð og opinbera stefnumótun.

Forsenda þess að þessi tækifæri nýtist að fullu er að traust sé til staðar. Slíkt traust er lykilforsenda þess að gagnavistkerfi geti þróast með farsælum hætti. Einstaklingar, fyrirtæki og opinberir aðilar þurfa að geta treyst því að upplýsingar séu meðhöndlaðar með öruggum og ábyrgum hætti. Við innleiðingu reglugerðarinnar þarf því áfram að tryggja sterka vernd trúnaðargagna, skýra umgjörð um aðgang að gögnum og vandaða stjórnsýslu sem styður ábyrga gagnanýtingu.

Lagaleg og stjórnsýsluleg umgjörð þarf jafnframt að styðja við markmið reglugerðarinnar. Við innleiðingu hennar þarf að huga að samspili reglugerðarinnar við gildandi íslenska löggjöf, þar má nefna sérstaklega persónuverndarlöggjöf en jafnframt aðra löggjöf sem hefur áhrif á heimildir opinberra aðila til að miðla og veita aðgang að gögnum. Lagaramminn í heild þarf að skapa skýrar forsendur fyrir öruggri og ábyrgri miðlun og endurnotkun gagna og draga úr lagalegri óvissu við framkvæmd reglugerðarinnar. Jafnframt er mikilvægt að áður en frumvarpið verður lagt fram liggir fyrir hvaða stofnanir fara með þau hlutverk sem reglugerðin gerir ráð fyrir og hvernig ábyrgð verður skipt milli þeirra. Einnig þarf að meta áhrif nýrra verkefna á mannafla, fjármögnun og tæknilega innviði þeirra stofnana sem hlut eiga að máli.

Hagstofa Íslands telur að reglugerðin geti orðið mikilvægur áfangi í þróun íslensks gagnavistkerfis. Til að markmið hennar náist þarf innleiðingin að byggjast á trausti, góðum gagnagæðum, samræmdri gagnastjórnun og skýrri ábyrgð. Jafnframt er mikilvægt að uppbygging innviða og sú fjárfesting sem innleiðingin krefst styðji við aukið samstarf opinberra gagnahaldara og skapi varanlegar forsendur fyrir ábyrgri og aukinni nýtingu gagna í þágu samfélagsins í heild.

Hagstofa Íslands er reiðubúin að taka virkan þátt í áframhaldandi undirbúningi og innleiðingu lagasetningarinnar. Stofnunin býr yfir víðtækri reynslu og sérþekkingu á opinberri hagskýrslugerð, stjórnsýslugögnum og gagnastjórnun sem getur stutt við árangursríka framkvæmd reglugerðarinnar.

fh. Hagstofu Íslands

Lárus Blöndal